

Asia: VN/22303/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

Esitutkintaa ja syyteharkintaa koskevat muutosehdotukset

1. Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen

Juristiliitto kannattaa esitettyä ja pitää sitä perusteltuna prosessia jouduttavana uudistuksena.

2. Rikosilmoituksen kirjaaminen

Juristiliitto toteaa, että on tarkoituksenmukaista pyrkiä ratkaisuihin, joissa rikosasioiksi kirjataan ainoastaan rikosasioita ja ilmoitusten käsittelyä koskeva prosessi (mm. yhdistäminen, täsmentämispyynnöt) tukee nopeampaa asian käsittelyä. Esimerkiksi vain vakuutuskorvauksen saamiseksi tehtävät ilmoitukset pitäisi voida erottaa rikosasioiksi kirjattavista asioista.

On kuitenkin olennaista huomioida, että esitutkintaviranomaisen suorittamaan rikosasian laatuun ja kriteereihin liittyvään harkintaan sisältyy epävarmuuksia. Haasteeksi voi muodostua niin koko Suomen kattavan yhteisen linjan muodostumatta jääminen, mikäli viranomaisharkinnan toteutumista ei seurata maanlaajuisesti. Juristiliitto korostaa, että, koska ilmoituksen tekijällä voi kuitenkin olla varsin monessa asiassa oma mielipide siitä, että kyseessä on rikosasia, on hänen oikeusturvansa ja ymmärryksen kasvattamisen kannalta tärkeää, että asiassa tehtäisiin kirjallinen päätös. Olisi siis edelleenkin tarpeen kirjata muut kuin esitutkintaviranomaisen rikoksiksi arvioimat asiat siten, että niistä sekä niihin tehdyistä päätöksistä jäisi merkintä tietojärjestelmään.

3. Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Juristiliitto toteaa, että esitutkinnan toimittamatta jättämisen ja lopettamisen kynnyksen madaltaminen saattaa pahimmassa tapauksessa johtaa tilanteeseen, jossa pienemmät rikokset jäävät tutkimatta, vanhentuvat tai jäävät passiivitilaan. Oikeusvaltiossa ei voida ajatella, että resurssisyyden vuoksi voitaisiin jättää osa rikosasioista tutkimatta, mistä syystä toimenpiteistä luopumista tulee aina arvioida kriittisesti.

Juristiliitto kuitenkin yhtyy siihen näkemykseen, että mitä lievemmästä rikoksesta on kysymys, sen keveämmällä menettelyllä tulisi voida edetä prosessissa asianosaisten oikeusturvaa kuitenkin vaarantamatta. Tämä on kuitenkin enemmän yksittäiseen, tilanteeseen liittyvää harkintaa ja pelkästään lainsäädännöllisillä keinoilla hankalasti yksiselitteisesti kontrolloitavissa.

4. Ilmoitus epäillyn oikeuksista ja kuulusteltavalle tehtävät ilmoitukset

Juristiliitto pitää perusteltuna ehdotuksena laajentaa epäillyn oikeuksien ilmoittamista koskevaa lainkohtaa. Tämä voi edesauttaa epäiltyä myötävaikuttamaan ja edistämään rikoksen selvittämistä.

Jos ilmoitus epäillyn oikeuksista tehdään ennen kuulustelutilannetta, tulee henkilölle kuitenkin varata kuulustelutilanteessa tilaisuus mahdollisten kysymysten esittämiseen ja keskusteluun.

5. Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuus sekä loppulausuntomenettely

Juristiliitto kannattaa nyt esitettyä. Liitto kuitenkin huomauttaa, että jo olemassa olevista säännöksistä huolimatta, jää yhteistyö usein vaillinaiseksi käytettävissä olevien aika- ja henkilöresurssien takia. Yhteistyön lisääminen edellyttääkin erityisesti syyttäjäresurssien varmistamista. Lainsäädäntötoimien lisäksi tarve on myös toimiville yhteisille järjestelmille ja yhteistyöalustoille sekä niiden toimintavarmuuden takaamiseen.

6. Perusteluvelvollisuuden keventäminen

Juristiliitto ymmärtää nyt esitetyn ehdotuksen perusteluissa olevaa ajatusta tiivistää ja siten selkeyttää annettavia perusteluja. On kuitenkin tärkeää, että perusteluihin vaikuttaa niin asioiden laatu, laajuus ja selkeys. Näin ollen päätökset tulee käytössä olevien fraasimallien lisäksi perustella myös käsillä olevaan konkreettiseen tapaukseen liittyvillä seikoilla ja asian laadun vaatimalla tavalla.

7. Yleistiedoksianto erityisen laajoissa rikosasioissa

Juristiliitto kannattaa esitystä. Esimerkiksi tietoverkkoavusteisten rikosten lukumäärän voidaan arvioida lisääntyvän tulevaisuudessa ja on täysin mahdollista, että tällaiset rikokset voivat koskettaa varsin suuriakin ihmismääriä. Ehdotettu uusi sääntely säästää viranomaisresursseja, jolloin niitä voidaan allokoida muuhun tarkoituksenmukaiseen toimintaan.

8. Tiedottaminen esitutkinnassa

Juristiliitto kannattaa esitystä. Henkilön nimen vahvistamisessa on kuitenkin käytettävä huolellista harkintaa, ettei ketään aiheuttomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan. Jos henkilön nimen vahvistaminen perustuu henkilön itsensä antamaan suostumukseen, on tärkeää huomioida, ettei tiedottamisella edistetä henkilön mahdollista julkisuushakuisuutta.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskevat muutosehdotukset

1. Tiedoksiantosääntely

-

2. Kirjallinen menettely

Juristiliitto toteaa, että kirjallisen menettelyn laajentaminen on kannatettavaa. Huomioon on otettava se, että alueelliset erot kirjallisen menettelyn käytölle ovat suuret ja näitä eroja tulisi saada madallettua. Alueellisia eroja voisi vähentää esimerkiksi koulutuksella tai kirjallisen menettelyn käyttöön liittyvällä ohjeistuksella.

3. Poissaolokäsittely

Juristiliitto kannattaa ehdotettua poissaolokäsittelyn soveltamisalan laajentamista siten, että poissaolevalle vastaajalle voitaisiin tuomita nykyisen kolmen kuukauden asemesta enintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Lisäksi Juristiliitto pitää hyvänä, että jatkossa menettelyn käyttöalaa laajennetaan koskemaan ne rikokset, joista voidaan tuomita enintään neljä vuotta vankeutta.

Juristiliitto kuitenkin kehottaa harkitsemaan jatkovalmistelussa vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa määrittävän kuuden vuoden rangaistusmaksimin soveltamista ja sitä koskevan sääntelyn selventämistä. Samassa yhteydessä tulisi pohtia, milloin vastaajan läsnäolovaatimus täyttyisi vastaajaa edustavan oikeusavustajan läsnäololla.

Ehdotusten vaikutukset ja muut huomiot

1. Onko teillä lisättävää tai huomioita vaikutustenarviointiin?

-

2. Onko teillä huomioita ehdotusten toimeenpanosta tai lakien voimaantulosta?

-

3. Onko teillä muita huomioita luonnoksesta hallituksen esitykseksi?

-

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet ry